

СТАНДАРТИТЕ ЗА ОБУЧЕНИЕ НА МЕДИАТОРИ - СЪЩЕСТВЕН ПРИНОС КЪМ МЕДИАЦИЯТА

*Румен Минковски,
проф. д-р Добринка Чанкова,
д-р Даниела Коларова
експерти по медиация
chankova@law.swu.bg*

За да отговори на изискванията за високо качество на обучението и подготовката на компетентни медиатори, група експерти от Фондация „Партньори-България“ и Националната асоциация на медиаторите разработиха "Стандарти за обучение на медиатори", наскоро публикувани в печатен вариант и онлайн¹. Тези стандарти са централна част на проекта "Повишаване капацитета на организациите, които обучават медиатори, чрез изработване на Стандарти за обучение на медиатори", реализиран от фондация „Партньори – България“. Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Инициран е в рамките на процедура „Граждански контрол върху реформата в съдебната система“ (BG05SFOP001-3.003).

Медиацията е развиваща се част от действащата система за извънсъдебно разрешаване на спорове в България. Като сравнително нова област от правната и социалната реалност, нейната уредба е лаконична. Това е особено валидно по отношение на изискванията за обучението на медиатори, което е от ключово значение за професионалното осъществяване на дейността и утвърждаването на медиацията у нас. Българското законодателство предвижда твърде минималистична регулация в Закона за медиацията (2004г., с последващи изменения и допълнения)² и Наредба № 2 от 15 март 2007 г. за условията и реда за одобряване на организациите, които обучават медиатори; за изискванията за обучение на медиатори; за реда за вписване, отписване и заличаване на медиатори от Единния регистър на медиаторите и за процедурните и етични правила за поведение на медиатора (впоследствие

¹ www.partnersbg.org

² Обн. ДВ. бр.110 от 17 декември 2004г., изм. ДВ. бр.86 от 24 октомври 2006г., изм. ДВ. бр.9 от 28 януари 2011г., изм. ДВ. бр.27 от 1 април 2011г., изм. и доп. ДВ. бр.77 от 18 септември 2018г., изм. ДВ. бр.17 от 26 февруари 2019г.

коригирана няколкократно)³. Част от действащите обучители на медиатори са сертифицирани в чужбина, предимно САЩ и Западна Европа, други - в България, но при нееднакви и недокрай изяснени условия. Това доведе до твърде разнопосочни практики както в непосредственото обучение, така и при провеждане на медиация. Идентифицирана бе необходимост от усъвършенстване и адаптиране на обучението към съвременните изисквания за подготовка на медиатори. Допълнително бе установен законодателен вакуум и по отношение на контрола и оценката на качеството на организациите, предлагащи обучение. Именно с цел преодоляване на тези проблеми Фондация "Партньори-България", която повече от две десетилетия работи за въвеждане на методи за алтернативно решаване на спорове като възможност гражданите да получат по-добър достъп до правосъдие извън рамките на съдебната система, инициира посочения проект. На базата на количествено и качествено изследване на състоянието на медиацията в страната⁴, в това число и на обучението на медиатори, в което взеха участие медиатори, съдии, преподаватели в курсове по медиация и граждани, участвали в процедура по медиация, бяха формулирани препоръки⁵ относно разнообразни аспекти от развитието на медиацията като професия. Логичен резултат са и разработените единни стандарти за обучение на медиатори и за унифициране на програмите за обучение по медиация. Те са дело на колектив в състав Румен Минковски, д-р Даниела Коларова, проф. Добринка Чанкова, Валя Станкова, Биляна Гяурова-Вегертседер и Керачка Михаел – основоположници на медиацията в България. Стандартите са съобразени с най-новите документи на Съвета на Европа и Европейския съюз в областта, с достиженията в сравнителен план и са обсъдени в поредица от консултативни срещи с практикуващи и насочващи към медиация с оглед обратна връзка и допълнително усъвършенстване.

Според Българския институт за стандартизация, стандартите са общопризнати правила и норми и може да включват подробни технически спецификации (характеристики и изисквания), процедури за производство, методи за изпитване и оценяване на съответствието.⁶ Стандартите подпомагат развитието на обществото във

³ Обн. ДВ, бр. 26 от 27 март 2007 г., изм. ДВ, бр. 29 от 8 април 2011 г., изм. ДВ, бр. 100 от 15 декември 2017 г., изм. и доп. ДВ, бр. 15 от 21 февруари 2020 г.

⁴Изследване на състоянието на медиацията в страната, доклад, 2019, София, изд. на Фондация „Партньори – България“

⁵ Препоръки за подобряване на политиките в областта на медиацията, 2019, изд. на Фондация „Партньори – България“

⁶https://www.bds-bg.org/bg/button_23.html

всичките му направления, включително и развитието на професиите. Прилагането на стандарти в професионалното обучение на медиатори означава, че носителите на тези стандарти осъществяват процедурата по медиация компетентно, безопасно и качествено, и при спазване на високи етични норми.

Разработените стандарти включват минималните изисквания за обучение по отношение на теоретичните и практическите умения, необходими за професията медиатор. Те са насочени към институции и организации, които осъществяват обучение и издават сертификати за медиатори. Стандартите са полезни и за лица, които участват в обучение по медиация или търсят такова, за да знаят обхвата на необходимото обучение, което трябва да очакват от организацията-обучител.

Основните цели на стандартите за обучение на медиатори са: осигуряване на професионализъм на медиаторите чрез задълбочена, качествена, съизмерима с най-добрите модели подготовка по време на обучението; подпомагане на организациите и учебните институции в провеждането на обучението, на базата на експертиза, отразяваща върховите постижения в областта; ориентиране на бъдещите медиатори относно качествата и уменията, които трябва да придобият и избора на организация, която може да им помогне да добият тези качества и умения; увеличаване на общественото доверие в медиацията като метод за разрешаване на спорове.

Съгласно изготвените стандарти, обучението на медиатори трябва да включва знания за конфликтите, тяхната динамика и развитие; основните етапи и правила за провеждане на процедура по медиация; психологическите механизми при възникване, развитие и разрешаване на спорове и конфликти; практически упражнения за развитие на умения за провеждане на медиация; действащата правна рамка на медиацията в България и международните инструменти за прилагане на медиация. Разработени са ясни и конкретни указания относно организацията на обучението, в това число продължителност на учебния ден, численост на учебната група, съотношението между брой обучители и брой обучавани (препоръчително е 1 обучител на 6 обучавани); качеството на учебните материали и т.н. Дължимо внимание е отделено на техническото осигуряване на обучението, като се насърчава използване на съвременни образователни средства и технологии, в т. ч. мултимедии, видеозаснемане на учебните симулации с цел даване на обратна връзка и анализ на силните и слабите страни на обучаваните; учебни видеофилми и др. Препоръчителните форми на обучение включват интерактивни и практически насочени методи - ролеви игри, решаване на казуси; онлайн конференции, демонстрации, групови дискусии и др.

Съгласно актуалните образователни стандарти, рационалната пропорция, която се поддържа и в стандартите, е 10% от учебното време за лекции и презентации, свързани с предоставяне на знания; 40% за упражнения и дискусии; 50% за ролеви игри, наблюдаване и даване на обратна връзка⁷. Възприета е философията на учене чрез опит, учене чрез правене. Ролите в обучението - на учителите и участниците - са ясно формулирани и изчерпателно посочени. Предлагат се някои нововъведения в оценяването като задължителна част, с която приключва обучението по медиация. Например, за да бъдат гарантирани обективност, безпристрастност и справедливост при оценяването на практическите умения за водене на процедура по медиация, се препоръчва всеки участник, когато изпълнява ролята на медиатор, да бъде оценен от трима оценители, от които поне един е външен за обучаващата организация. Особен акцент е поставен на измерването на удовлетвореността от проведеното обучение.

Детайлно се разработени 8 стандарта за обучение на медиатори:

Стандарт I - Същност, динамика и характеристики на конфликта

Стандарт II- Механизми при възникване, развитие и разрешаване на спорове и конфликти

Стандарт III -Основни етапи и правила за провеждане на процедура по медиация

Стандарт IV - Практически упражнения за развитие на умения за провеждане на медиация

Стандарт V-Правна рамка на медиацията

Стандарт VI -Организация на процедура по медиация

Стандарт VII-Изисквания към организации и индивиди, които провеждат обучение по медиация

Стандарт VIII-Обучение по специализирана медиация

В структурно отношение е налице симетрия. Във връзка с всеки стандарт се разисква учебната цел, компетенциите (знания и умения), които следва да се постигнат, и тематичното съдържание на обучението. Отправен е поглед и към надграждащото обучение, свързано с по-висока специализация в разрешаването на спорове в конкретни области - в училищата, по наказателни дела, свързани със защита на околната среда, международното отвличане на дела, презгранични

⁷Разпределението е съобразено с изискванията на Международния институт по медиация: www.imimmediation.org.

спорове и др. Изготвени са и 3 приложения, пряко свързани със стандартите: предложение за създаване на регулаторно-контролен орган на медиаторите (Камара на медиаторите), механизми за контрол, наблюдение и оценка, и международен обзор на стандарти за обучение на медиатори. Въвеждането на механизъм за наблюдение и оценка на процеса на обучение въз основа на единни критерии е важна предпоставка за постигане на качествено обучение в съответствие с европейската практика. Представена е подробна библиография и интернет ресурси.

Разработените стандарти имат висока добавена стойност. Прилагането им би допринесло за постигане на по-голяма ефективност в използването на медиацията, би подобрило услугата медиация, предлагана от медиатори и центрoвете по медиация в страната и би удовлетворило в по-значителна степен очакванията на гражданите и потребностите на обществото от по-добър достъп до услуги, свързани с извънсъдебно разрешаване на спорове. Така би се осигурило синхронизиране с най-напредничавите модели в другите страни; професионализиране на дейността на медиаторите; подпомагане на конкурентноспособността им и повишаване на институционалния капацитет на организациите, които обучават медиатори. В по-дългосрочна перспектива ще нарасне кредитбилността на медиацията като надежден модерен инструмент за разрешаване на спорове и ще се разшири приложението ѝ.⁸

8 Статията е изготвена в рамките на проект "Повишаване на капацитета на организациите, които обучават медиатори, чрез изработване на Стандарти за обучение на медиатори", реализиран от фондация „Партньори – България“. Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Инициран е в рамките на процедура „Граждански контрол върху реформата в съдебната система“ (BG05SFOP001-3.003).

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
Европейски социален фонд

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

СТАНДАРТИ ЗА ОБУЧЕНИЕ НА МЕДИАТОРИ

2020

ФОНДАЦИЯ
"Партньори България"